

Hallo, is daar iemand?

Verenigingsdemocratie en de stap naar de 21ste eeuw

bestuur

#06

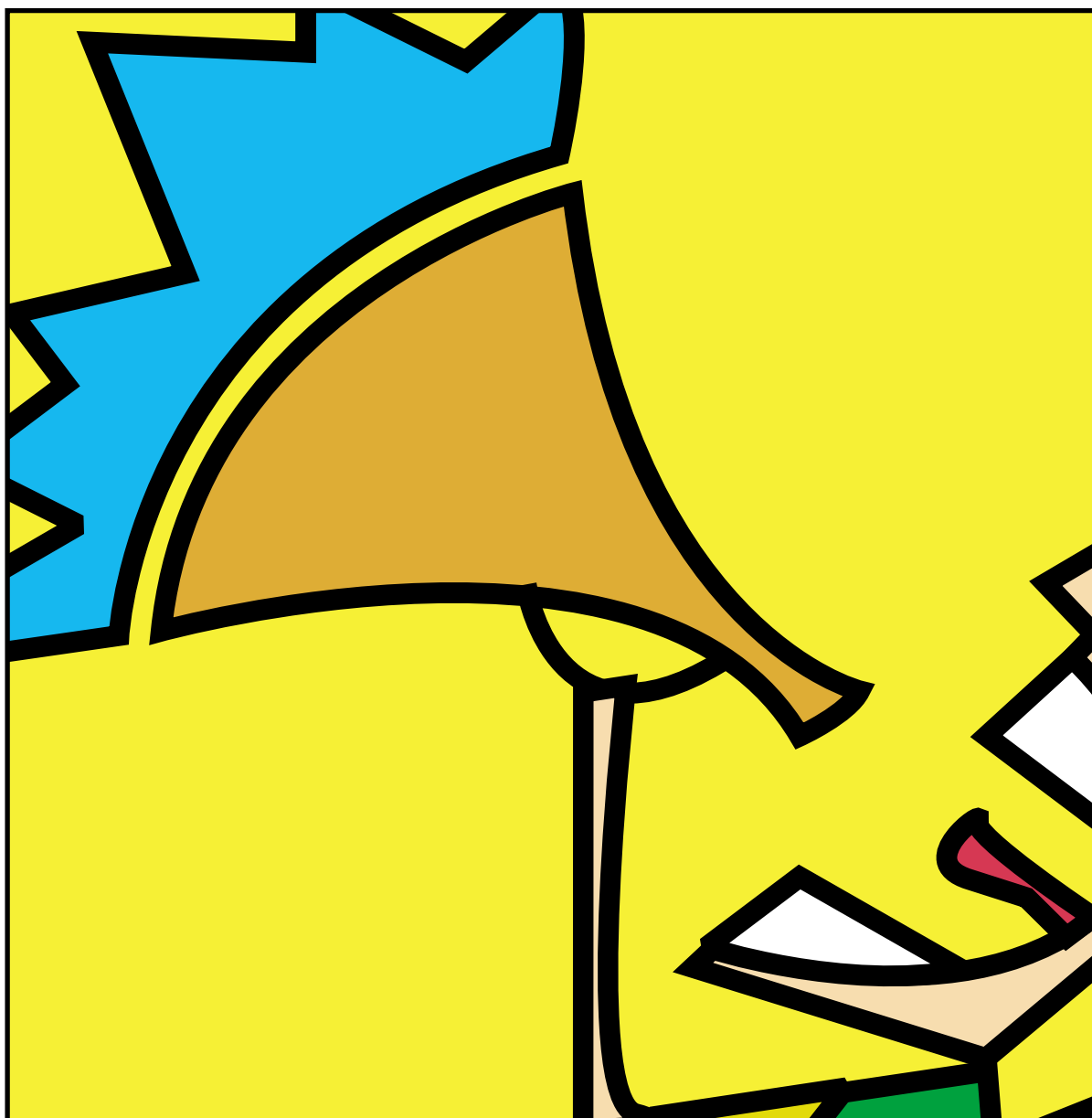
Het bekruipt je als bestuurder als het zoveelste oproepje voor nieuwe bestuurders

of commissieleden wéér geen reacties oplevert, het gevoel van 'Hallo, is daar

iemand?' Intussen blijven veel bestuurlijke plekken gevuld met mensen die het al

(te) lang doen.

Door Marike Kuperus

De verenigingsdemocratie is te kostbaar om te laten verpieëteren. Zonder inspraak geen goede relatie met de achterban, zonder democratie geen legitimiteit. Het onderscheidend kenmerk van een vereniging is niet de achterban op zich (ook Albert Heijn heeft trouwe klanten), niet de betrokkenheid van leden bij het werk (de fans van Marco Bor-sato steken ongetwijfeld veel tijd in hun idool) en zelfs niet het lidmaatschap (lid kun je ook zijn van de ECI-boeken-club). Het is het feit dat de leden in formele zin met elkaar de zeggenschap over de organisatie hebben: de verenigingsdemocratie. Die verenigingsdemocratie heeft primair een interne functie: afstemming tussen wensen van de achterban en de activiteiten van de vereniging. Maar minstens zo belangrijk is de functie van de verenigingsdemocratie naar buiten. Het geeft vertegenwoordigers van de vereniging legitimiteit, het recht om namens de achterban uitspraken te doen, soms zelfs om akkoorden te sluiten met gevolgen voor de portemonnee van leden.

Kortom, democratie is voor de vereniging een bestaansgrond (en voor onze poldersamenleving, het stelsels waarop al het maatschappelijk overleg is gebaseerd). Echter, in veel verenigingsdemocratieën is houtrot geslopen. Het staketsel staat nog wel, maar heeft niet meer de dragende kracht.

Wat zien we als knelpunten:

- Vergrijzing: jonge en modernere leden zijn nauwelijks te porren voor een plek in de democratie, met als gevolg dat de oude 'gestaalde' kaders lang blijven zitten.
- Stroperigheid: statutaire procedures zijn strikt en kosten veel tijd. Dat betekent dat nieuw beleid maandenlang in behandeling is. Alert reageren op actuele ontwikkelingen wordt daardoor bemoeilijkt.
- Oogkleppen: in de verenigingsdemocratie zitten de meest betrokken 'eigenaarsleden'. Zij hebben met name contact met andere betrokken eigenaarsleden. Het geluid van de brede achterban die op een andere manier lid is, als donateur of als klant, wordt daardoor weinig gehoord.

Vergrijzing, geen oorzaak maar gevolg

Vergrijzing van bestuur en democratie is geen oorzaak maar eigenlijk een gevolg. Als de verenigingsdemocratie te lang niet is aangepast aan moderne processen is het logisch dat nieuwe generaties zich niet laten verleiden. Een van de belangrijkste knelpunten is dat in veel verenigingen de democratische lijn gekoppeld is aan bestuurswerk in regio of afdeling.

Dat betekent dat een geïnteresseerd lid van de achterban zich eerst moet melden bij de eigen (plaatselijke) afdeling. Door daar actief te worden kan hij zich in de meningsvorming mengen. Dit vraagt leden die veel tijd en betrokkenheid hebben

bij de organisatie als geheel. Voor moderne leden is een dergelijk commitment vaak niet haalbaar en niet passend. Bovendien voelen moderne burgers zich meestal niet primair via hun woonplaats aan een vereniging verbonden. De belangstelling zit meer op een issue of een deelgebied.

Issues en inhoud

Het feit dat veel tijd besteed wordt aan uitvoering en niet aan inhoudelijke discussies, schrikt beginnende meedenkers af. Wil je drukbezette dertigers verleiden om mee te denken in de verenigingsdemocratie dan moet de verplichte combinatie met uitvoerende verantwoordelijkheid op de helling.

Meer ruimte bieden aan deelthema's in de verenigingsdemocratie is een andere manier om mensen uit de achterban te betrekken bij democratie. Via inhoudelijke deelraden of klankbordgroepen kunnen mensen die willen praten over één specifiek issue hun inbreng doen. Dergelijke inhoudelijke raden kun je een tijdelijke of permanente status geven. Door instemmingsrecht dan wel adviesrecht worden ze meer of minder formeel in de democratie gehangen.

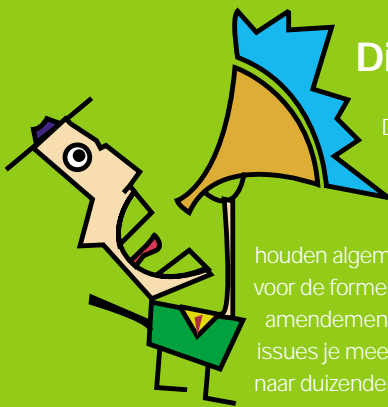
Postkoetstempo

Traag en stroperig, zo wordt verenigingsdemocratie veel omschreven. Democratie kost altijd meer tijd dan top-downbesluitvorming, maar er is meer aan de hand. Zeer belangrijk voor de gevoelde traagheid van het democratisch proces is het feit dat de rest van de samenleving veel sneller is geworden. E-mail, internet en mobiele telefoon hebben de snelheid van interactie doen toenemen. Twee weken tussen het opstellen van een brief en het ontvangen van een antwoord

Van stroop naar inhoud

De vereniging voor verkeersveiligheid 3VO heeft ervoor gekozen om op bestuurlijk niveau meer plaats in te ruimen voor de inhoud van het werk. Joop Goos, directeur: "Door de fusie was een tamelijk log bestuur ontstaan. De besluitvorming was stroperig, voornamelijk gericht op formele procedures en werd door veel mensen ervaren als een dictatuur van de 'vergadertijgers'. Nu hebben we binnen de democratie een programmaraad ingesteld. Deze raad van twaalf leden heeft de opdracht het inhoudelijke debat op gang te brengen. Die inhoud moet de basis vormen voor de lokale activiteiten en de uitstraling creëren die mensen inspireert zich daar ook als vrijwilliger voor in te zetten. We hopen de mensen in hun hart te kunnen raken, te laten zien 'dat zijn de dingen waar 3VO voor staat, dat is de moeite waard om daaraan mee te doen!' "

Digitale democratie

De in 2004 opgerichte Donateursvereniging Nederland werkt aan belangenbehartiging van donateurs. Lidmaatschap is gratis. Er zijn inmiddels zo'n 2.500 leden. De vereniging wil inzicht geven in goede doelen en hun activiteiten, verantwoording van goede doelen verbeteren en toegankelijkheid van informatie vergroten. Alle verenigingscommunicatie gaat via internet en de website. Ook de recent gehouden algemene ledenvergadering en verkiezing van het bestuur. De vereniging van donateurs is niet de enige die voor de formele democratische processen gebruik maakt van internet. Ook bij de PvdA gaat de communicatie over amendementen en verenigingszaken via het eigen intranet. Als lid kun je met je eigen profiel aangeven over welke issues je mee wilt praten. De discussie komt daarmee uit de spreekwoordelijke rokerige achterzaal vol bestuurders naar duizenden huiskamers van leden.

was tien jaar geleden normaal. Met e-mail is dat teruggebracht naar minuten, hooguit uren. Snelheid, optimale bereikbaarheid én de informele sfeer van e-mail zijn de norm geworden. Daarmee is echter ook een groot verschil ontstaan tussen 'gewoon' onderling overleg en de formele termijnen waarmee in de verenigingsdemocratie wordt gewerkt. Het gesprek van de dag over interne of externe ontwikkelingen leidt pas na maanden tot een antwoord uit de verenigingsdemocratie. Dat wekt irritatie en onbegrip op. De termijn waarop agenda en vergaderstukken verspreid moeten worden, is natuurlijk van groot belang voor een transparante besluitvorming. In veel statuten zijn die termijnen echter geënt op de communicatie van het pré-internetijdperk.

E-democratie

Internet en e-mail staan aan het begin van hun mogelijkheden. Als communicatiekanaal zijn ze grotendeels ingeburgerd, maar handelingen als betalen en stemmen lijken nog risicovol. Toch is dit medium onmisbaar om nieuwe generaties te betrekken bij verenigingsdemocratie. De huidige generatie van twintigers en tieners communiceert dominant via de elektronische weg en zal alleen via die kanalen bij verenigingsraden te betrekken zijn. De eerste voorbeelden van wat kan, zijn al vindbaar. Terugschroeven van termijnen lijkt voor de verenigingsdemocratie inleveren van macht, maar is harde noodzaak om zeggenschap te behouden.

Oogkleppen af

De verenigingsdemocratie is maar één van de kanalen van de vereniging. Er komen op meer plekken ideeën en reacties binnen. Dergelijke informatie wordt vaak over het hoofd gezien en niet gebruikt. Sleutelfiguren in de verenigingsdemocratie kennen vooral hun eigen directe achterban. Ze missen informatie over niet-actieven en hebben bovendien vaak weinig respect voor hun behoeften. Daarmee

worden vernieuwingskansen gemist. De verenigingsdemocratie kan van nieuwe inspiratie en ideeën worden voorzien door informatie vanuit alle kanten van de vereniging regelmatig op de agenda te zetten en daar óók conclusies aan te verbinden. Informatie die gebruikt kan worden, is bijvoorbeeld:

- ledenonderzoek en enquêtes (ook onder afhakers);
- signalen van beroepskrachten over gedrag en wensen van klantleden;
- responsregistratie aan telefoon, via website of mail.

Eigen schaduw

Modern verenigingsmanagement vraagt lef om te experimenteren met nieuwe vormen. Verenigingsdemocratieën zijn wel lastige veranderaars. Door de statutaire verankering zijn ze statisch. Bovendien moeten huidige deelnemers zelf besluiten dat hun manier van werken niet meer voldoet. Zij moeten over hun eigen schaduw heen kunnen springen. Maar vernieuwen is de enige optie om de connectie tussen achterban en vereniging en daarmee de legitimiteit van de organisatie te behouden. Vernieuwen kan op verschillende manieren, zowel met een kleine aanpassing als met een revolutionaire ombouw. De brede achterban wil vooral het gevoel hebben invloed te krijgen op de voor hén belangrijke aspecten van de vereniging. Voor sommigen is de verenigingsdemocratie de aangewezen weg, voor veel leden zal een goed keuzepakket aan diensten, een luisterend oor aan de servicetelefoon en een incidentele enquête of marktonderzoek passender zijn. ☺

Marika Kuperus is teammanager en adviseur van verenigingen bij CIVIQ, instituut vrijwillige inzet. Ze is de auteur van het recent verschenen boek 'De vereniging op survival, overlevingstrategieën voor hedendaagse verenigingen.' ISBN 90-72934-350